

• Hendrik Wiegiersma te midden van zijn schilderijen.

Wonderdokter en kunstschilder

De wereld van de markante Hendrik Wiegiersma

Tekst Marloes de Moor

In Museum De Wieger staat het verhaal van Hendrik Wiegiersma centraal: een huisarts met een excentrieke persoonlijkheid. Dankzij de vriendschap met bekende kunstschilders werd zijn monumentale huis in Deurne een ontmoetingsplek voor kunstenaars en ontwikkelde hij zichzelf tot expressionistisch schilder. Een levensschets.

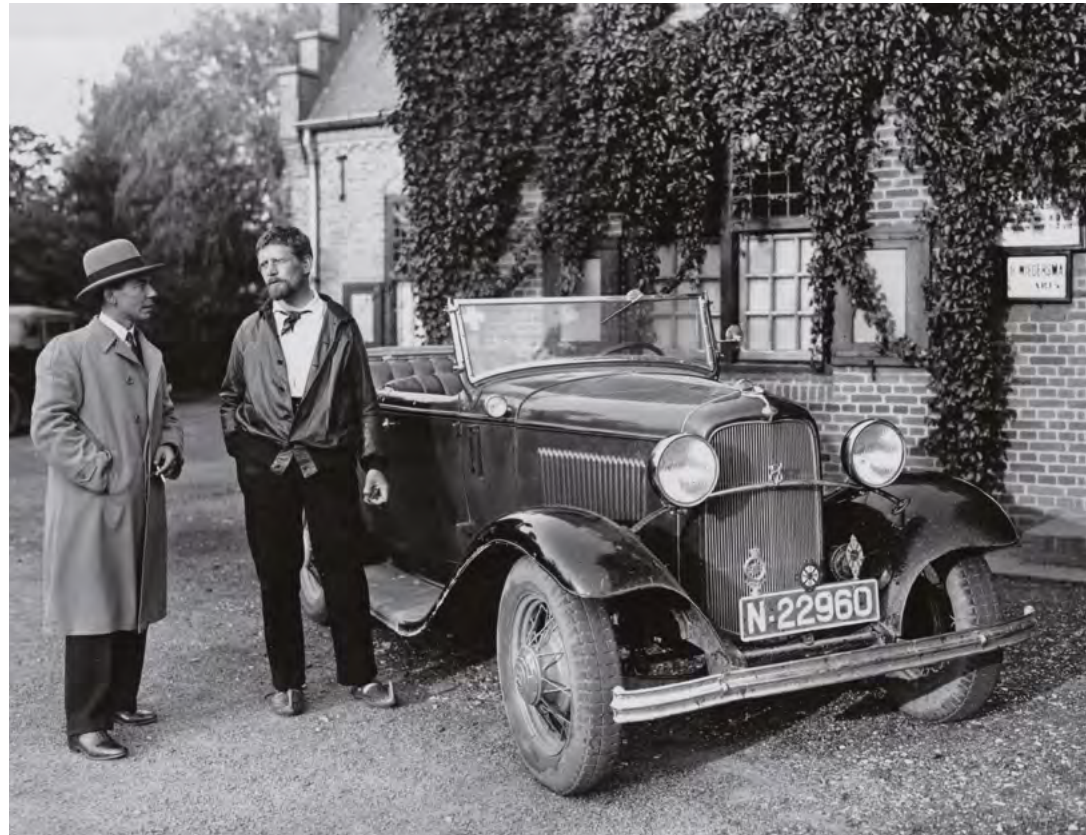
Het is een smal zandpaadje omzoomd door hoge bomen en bosschages aan de Oude Liesselseweg in Deurne. Regendruppels glinsteren op de groene bladeren. Bij de ingang een straatnaambordje met 'Het tuinpad van mijn vader.' Dit pad had schrijver en kunstschilder Friso Wiegiersma (1925-2006) voor ogen toen hij in 1966 het weemoedige lied *Het Dorp* schreef voor zijn levenspartner, de cabaretier Wim Sonneveld (1917-1974).

Menigee kan *Het Dorp* ook bijna zestig jaar later nog meezingen en ziet in gedachten een eigen tuinpad voor zich. Maar wie was eigenlijk de vader in dit lied? De man die de hoge bomen langs het pad plantte, die ernaast een kasteelachtig huis liet bouwen dat al even markant was als hij zelf? Wie was Hendrik Wiegiersma (1891-1969)? In Deurne en omstreken weten ze dat allang, maar daarbuiten kijken bezoekers er nog weleens van

op dat Wiegiersma naast dorpsarts een begenadigd kunstschilder was en grootheden als Ossip Zadkine en Constant Permeke over de vloer kreeg. Museum De Wieger, dat sinds 1976 in de voormalige dokterswoning van de familie Wiegiersma is gevestigd, laat zien dat decennialang niemand om de bevlogen, eigenzinnige huisarts en kunstschilder heen kon. Dat gold voor zijn patiënten, die vaak per trein - het traject kreeg al gauw de bijnaam 'het dokterslijntje' - van heinde en verre naar Deurne reisden om smeersels en brouwsels bij hun 'wonderdokter' te halen. En even zozeer voor beeldend kunstenaars als Otto van Rees, Piet en Matthieu Wiegman, Constant Permeke, Moissey Kogan en Ossip Zadkine, die graag in het gezelschap van hun bijzondere vriend verkeerden. 'De Wieger' noemden ze hem ook wel. Het indrukwekkende huis met kantelen aan de Oude Liesselseweg, waar Wiegiersma met zijn vrouw en vijf zonen woonde, kreeg dezelfde naam.

Bloeiende praktijk

Kunst speelt aanvankelijk helemaal geen rol in het leven van Hendrik Wiegiersma. Hij wordt geboren in Lith aan de Maas, als tweede in een gezin met negen kinderen. Net als eerder zijn vader, grootvader en overgrootvader, gaat hij medicijnen studeren in Utrecht.

In 1917 trouwt hij met Nel en vestigt zich als huisarts in Deurne. De eerste tijd werkt hij vanuit een kleine praktijkwoning aan de Stationsstraat in het centrum. 'Vijf jaar later liet hij een landhuis bouwen op het Galgenveld, een stuk grond aan de rand van het dorp dat hij al eerder goedkoop heeft kunnen aanschaffen,' vertelt Inge van Beek, rondleider en lid tentoonstellingsteam bij Museum De Wieger.

'Hier was vroeger de apotheek,' verklaart ze, als we via de dienstingang naar binnen gaan. 'Hendrik maakte zelf zijn medicijnen, smeersels, drankjes en kruidenrijen, waar mensen veel baat bij hadden. Uit brieven blijkt hoe dankbaar ze waren dat hij hun kwalen genas. Zo schreef actrice Lily Bouwmeester uit Amsterdam een brief om hem te bedanken voor een drankje dat hielp bij haar zere keel.'

'De Wieger' ontpopt zich tot een soort Lourdes waar mensen in de rij staan voor de legendarische dokter. Hendrik had een goed psychologisch inzicht en was in staat mensen te doorgronden. Hoewel hij vaak behulpzaam en begripvol was, kon hij ook grof zijn en onverwacht uitvallen tegen een patiënt: 'Wat benne gij een lillekerd!' Of: 'Gij ben helemaal niet ziek! Flauwekul. Neem maar een peer uit de tuin!'

Dat niet iedereen van die bruiske aanpak gediend was, toont een handgeschreven brief van mevrouw Kluytmans, die in het museum te zien is. Zij doet haar beklag over een litanie van scheldwoorden die ze over zich heen kreeg, omdat ze te dik zou zijn: 'Mogelijk kunt u ook begrijpen dat er mensen zijn die niet zoo knap en slank zijn als Uw vrouw.' Op het voorerf van het museum staat niet voor

niets een bord met 'Als je van rare kwasten houdt'. Doorsnee is de flamboyante Hendrik Wiegersma allermint. Met zijn lange gestalte oogt hij als een indrukwekkende verschijning, met hand gebreide sokken in sandalen of Marokkaanse slossen aan zijn voeten. Hij bezoekt zijn patiënten op een racefiets met gouden belettering of te paard. Later scheurt hij op een Harley Davidson langs de zieken. Als eerste arts van de streek koopt hij in 1919 een auto: een open Oakland.

Langzamerhand sluipt de kunst in zijn leven

Schrijvers Anton Coolen (1897-1961) en Toon Kortooms (1916-1999) doen zich te goed aan de goudmijn van verhalen die bij de dokter te vinden zijn en beschrijven ze in hun boeken *Dorp aan de Rivier* (1934) en *Help, de dokter verzuipt* (1968). Beide boeken werden later verfilmd.

Schildertalent

Langzamerhand sluipt de kunst in Wiegersma's leven. Dat begint met een verzameling volkskunst. 'Armlastige mensen mochten hem betalen met mooie met de hand vervaardigde pijpenkoppen, wandelstokken, snuifdozen, tabakspotten of breischeien, een kokertje waarmee je lopend kon

* V.l.n.r. Hendrik Wiegersma (rechts) en gast met een Ford V8 aan de voorzijde van De Wieger (1932).

breien. Hendrik was daar dol op en voegde die voorwerpen toe aan zijn collectie,' vertelt Van Beek. In 1924 gaat hij zich meer toeleggen op de schilderkunst. 'Dat gebeurt als hij in contact komt met kunstschilder Otto van Rees. Die woonde in Parijs en raakte met zijn gezin betrokken bij een treinongeluk. Zijn vrouw, Adya Dutilh, en hij raakten zwaargewond en verloren hun oudste dochter. Om in alle rust te revalideren namen zij hun intrek in het Klein Kasteel in Deurne. Hendrik kwam daar om als arts hun zieke zoon te behandelen.'

Patiënten wisten ervan, zagen de verf op zijn vingers

Van Rees ontvangt in het Klein Kasteel geregeld kunstvrienden als Kogan, Cingria, Zadkine en Permeke. Als Wiegersma hen ontmoet en ziet wat ze getekend hebben, roept hij met zijn gebruikelijke overmoed: 'Dat kan ik ook!' 'Laat maar zien,' reageren de mannen. Ze zijn onder de indruk van zijn eerste tekening en stimuleren hem door te gaan. 'Het ging niet zonder slag of stoot,' zegt Van Beek. 'De eerste tachtig werken vernietigde hij, omdat hij ze niet de moeite waard vond. Maar hij werd steeds beter.'

Wiegersma maakt in 1926 het grote schilderij *De Motorrijder*, nagetekend van een foto uit een tijd-

schrift. Twee jaar later heeft hij zijn eerste solo-expositie in het Stedelijk Museum in Amsterdam. 'Overdag was hij druk in zijn dokterspraktijk en 's avonds en 's nachts schilderde hij in de behandelruimte. Patiënten wisten ervan, zagen de verf op zijn vingers,' vertelt Van Beek.

Kunstenaarskolonie

Door zijn betrokkenheid bij het tijdschrift *De Gemeenschap* raakt Wiegersma bevriend met kunstenaars Piet en Matthieu Wiegman, Constant Permeke, Ossip Zadkine, Joep Nicolas, Jozef Cantré en dichters Jan Engelman en Charles Cingria. Zo groeit 'De Wieger' uit tot een bruisende kunstenaarskolonie waar tot in de late uurtjes wordt gefeest en gediscussieerd.

'Hendrik kocht veel werk van zijn vrienden en tijdgenoten. Zijn huis hing er vol mee. Boven de eettafel hing bijvoorbeeld *De Zeug* van Constant Permeke. Daar is nog eens een juskom tegenaan gegaan. Er stonden negen beelden van Zadkine in huis. Op een torso in de woonkamer stond achteloos een broodrooster. Dat was makkelijk omdat het stopcontact en de eettafel dichtbij waren. En in de hal prijkte een beeld van Hendrik en Nel, dat Zadkine in opdracht van hen maakte. De meeste van deze werken zijn later door zoon Pieter Wiegersma verkocht.'

Wiegersma beperkt zich niet alleen tot schilderen. In 1939 ontwerpt hij twee bijzondere glas-in-loodramen voor zijn huis, die zijn zoon Pieter, kunstenaar en glazenier, uitvoert. Ze zijn te bezichtigen in het museum.

• Links: Hendrik Wieggersma met een schilderij in de serre (1954).
 • Boven: Hendrik Wieggersma werkt aan het 8 meter brede drieliuk van Jezus en zijn volgelingen.
 Alle foto's beeldarchief Museum De Wieger.

Later in zijn leven grijpt Hendrik Wieggersma steeds meer terug op het geloof. Hij rouwt om zijn kleinzoon Wieger die omkomt bij een auto-ongeluk op de zandweg voor zijn huis. Het verlies van eigen zoon Wieger, die in de oorlog verdronk in de Biesbosch, komt daardoor ook weer boven.

‘Ik zou wel weer eens een zieke juffrouw willen zien’

Daarbij is zijn vriendenkring door conflicten en politieke keuzes grotendeels uit elkaar gevallen. Wieggersma trekt zich terug en werkt van 1951 tot 1955 aan een bijna 8 meter breed drieliuk van Jezus met zijn volgelingen. Hij laat speciaal voor dit werk een groot atelier bouwen in de voormalige paardenstal achter zijn huis. Het altaarstuk hangt tegenwoordig in de Willibrorduskerk van Deurne.

Wieggersma blijft zijn kunstenaarschap altijd combineren met zijn werk als huisarts. ‘Het zit zo: als ik een tijd aan het schilderen ben, dan denk ik: ik zou wel weer eens een zieke juffrouw willen zien. En als ik een dag lang zieke mensen heb gezien dan denk ik: ik zou toch wel weer eens een kwast willen vasthouden,’ zegt hij in 1967 in het tv-programma *Van Gewest tot Gewest*.

Museum

Wieggersma overlijdt in 1969. Bij leven heeft hij zijn kunstverzameling ondergebracht in Museum Dinghuis in Deurne. De collectie verhuist in 1976 naar Wieggersma's voormalige woonhuis: Museum De Wieger. Zoon Pieter Wieggersma is daarvan de eerste tien jaar directeur en breidt de verzameling uit. De veelzijdige verzameling figuratieve kunst van 1900 tot 1960 omvat schilderijen van Hendrik Wieggersma en zijn zonen Pieter en Friso, maar ook van bevriende kunstenaars zoals Charley Toorop, Jan Sluijters, Leo Gestel, Theo van Doesburg en Jan Mankes. Ze zijn in wisselende tentoonstellingen te zien. Daarnaast zijn er exposities van hedendaagse kunstenaars die een relatie hebben tot Deurne en omgeving.

Buiten de regio is Museum De Wieger volgens Van Beek nog relatief onbekend. ‘Ten onrechte, want het museum heeft veel te bieden.’

Niet alleen een hoogwaardige collectie, maar ook een vat aan meeslepende verhalen en een wandeling over het befaamde tuinpad. Wie kan er na een bezoek aan De Wieger nog naar *Het Dorp* luisteren zonder te denken aan de legendarische vader van het tuinpad? ☺

Museum De Wieger
 Oude Liesselseweg 29
 5751 WN Deurne
 +31 (0)493 322 930
 www.dewieger.nl

Geopend dinsdag t/m zondag van 12.00-17.00 uur.